

Мотиваційні чинники англomовної професійної підготовленості майбутніх лікарів**Русалкіна Людмила¹**

Одеський національний медичний університет, Одеса, Україна

E-mail: l_rusalkina@ukr.netORCID ID <https://orcid.org/0000-0003-2826-7439>

У статті представлено аналіз концептів «мотив» і «мотивація»: психолого-педагогічні аспекти управління освітньою мотивацією, запропоновано конкретні шляхи і способи формування і розвитку усталеної позитивної мотивації до вивчення англійської мови майбутніми лікарями. Доведено взаємозв'язок відповідності змісту освітнього процесу і шляхів його реалізації. Метою дослідження є аналіз наявних проблем формування позитивної мотивації до вивчення англійської мови майбутніми лікарями. Мотивації майбутніх лікарів значною мірою сприяє перехід від набуття знань до їх активізації та подальшого застосування і є необхідною умовою переходу від пасивного володіння англomовними знаннями, комунікативними вміннями та навичками до активного їх застосування в професійних і особистих цілях. Автор розрізняє пізнавальний і професійний інтереси. Проведений у природних умовах експеримент довів, що в системі мотивів пізнавальний інтерес є найбільш усталеним, найменш схильним до впливу побічних чинників. Розглянуто поняття «внутрішня мотивація», яка виникає у процесі навчання, коли майбутні лікарі починають усвідомлювати реальну необхідність вивчення іноземної мови. Це може відбуватися за умови участі студентів у студентських міжнародних конференціях, бесідах зі студентами-іноземцями, які навчаються в медичних ЗВО України, on-line спілкуванні із зарубіжними колегами-медиками, під час читання сучасної професійної англomовної літератури про лікування і профілактику різних хвороб, що проводяться провідними медичними установами світу та провідними профільними фахівцями, при знайомстві з новітніми зарубіжними препаратами і методами лікування різних патологій за кордоном і порівняння їх із методами лікування тих самих патологій у клініках України. Отже, створення позитивної мотивації у майбутніх лікарів, цілеспрямовано без зовнішнього втручання викладача використовують свій потенціал у форматі освітньої англomовного середовища для вирішення певних змодельованих професійних завдань.

Ключові слова: мотив, мотивація, англomовна професійна підготовка, майбутні лікарі, медичні ЗВО.

Вступ. Питання, пов'язані з пошуком ефективних способів і шляхів підвищення мотивації студентів медичних вишів до вивчення іноземної мови є досить актуальним і своєчасним. Це пояснюється тим, що, з одного боку, студенти усвідомлюють, що лікар, який володіє щонайменше однією іноземною мовою, має більше шансів отримати престижну роботу і побудувати свою кар'єру, з іншого боку, початковий рівень володіння іноземною мовою під час вступу до медичного вишу у більшості студентів залишається достатньо низьким.

Статтю присвячено педагогічним аспектам освітньої мотивації, пропонуються конкретні шляхи і способи формування і розвитку стійкої позитивної мотивації у вивченні англійської мови майбутніми лікарями. Доведено взаємозв'язок відповідності змісту освітнього процесу та шляхів його реалізації.

Мета та завдання. Метою та завданнями проведеного дослідження виступили аналіз наявних проблем у формуванні позитивної мотивації до вивчення англійської мови майбутніми лікарями, та визначення шляхів їх усунення.

Результати дослідження. Визначено поняття «мотив» і «мотивація» за термінологічними джерелами, в яких «мотив» розглядається як підстава, привід для якої-небудь дії, вчинку; причина (Великий тлумачний словник, 2003; 541); мотив (від лат. *movere* – приводити в рух, штовхати) – 1) спонування до діяльності, пов'язані із задоволенням потреб суб'єкта; 2) предметно спрямована активність певної сили; 3) предмет, що спонукає і визначає вибір спрямованості діяльності (матеріальний або ідеальний), заради якого вона здійснюється; 4) усвідомлювана причина, що лежить в основі вибору дій і вчинків особистості. Мотив, за С. Гончаренком, – «це спонукальна

¹ кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов Одеського національного медичного університету

причина дій і вчинків людини» (Гончаренко, 1997; 217), тобто те, що визначає, стимулює, спонукає людину до виконання якоїсь дії, яка є складником певної діяльності. Мотиви навчання (від фр. *motif*, від лат. *moveo* – рухаю) – внутрішні психічні сили (рушії), які стимулюють пізнавальну діяльність людини. Формування мотивації освітніх дій – це відповідальний етап діяльності педагога, а глибокі, міцні, емоційно забарвлені та змістовні мотиви забезпечують ефективність освітньо-пізнавальних дій студентів і надають їм конкретну професійну спрямованість.

У словникових виданнях позиціоновано «мотивацію» – як сукупність психологічних явищ, у яких відображена наявність у людській психіці певної готовності, що спрямовує до досягнення мети; система мотивів або стимулів, яка спонукає людину до конкретних форм діяльності або поведінки (Соціолого-педагогічний словник, 2004; 97).

Згідно з дефініціями «мотиву» до структури педагогічного явища «мотивація» входять такі ключові терміни: внутрішні і зовнішні рушійні сили. Проблему мотивації у наукових працях розглядали вітчизняні (Б. Ананьєв, Л. Божович, В. Ковальов, М. Корольчук, Г. Костюк, Т. Кудріна, О. Леонтєв, Д. Ніколенко, С. Максименко, В. Осьодло, К. Платонов, С. Рубінштейн, В. Ягупов та ін.) і зарубіжні вчені (Д. Аткинсон, Ж. Годфруа, У. Джеймс, К. Мадсен, А. Маслоу, З. Фрейд, Г. Холл та ін.).

Так, науковці (Ж. Годфруа, К. Мадсен), пропонують розглядати мотивацію як композитивність складників, що визначають поведінку, спрямовують її і підтримують. Утім, К. Платонов, В. Ковальов убачають у мотивації узагальнення мотивів. Натомість Х. Хекхаузен розглядає мотивацію як механізм, що визначає напрям і засіб здійснення конкретних форм діяльності. Отже, у дослідженнях учених визначимо такі мотиваційні чинники праці, як-от: престиж обраної професії; можливість досягти положення в суспільстві; соціальні контакти, знайомства; отримання матеріальних благ; забезпечення зайнятості населення; спосіб бути корисним суспільству; збіг роботи із хобі; задоволення від праці, оскільки вагомим чинником, на думку зарубіжних учених, є «отримання матеріальних вигод» (Хекхаузен, 2002).

Учені по-різному обґрунтовують рушійні сили розвитку особистості. За В. Ягуповим (Ягупов, 2002; 240), це такі рушійні сили: рівень розвитку особистості та її ідеали, життєві цінності й настанови; потреби, мотиви, мотивації особистості та моральний обов'язок; життєві прагнення особистості та її можливості; спадкові дані та потреби вихованця; особливості протікання нервово-психічних процесів особистості тощо. Вчений зауважує, що мотивація освітньо-пізнавальної діяльності складається із сукупності певних мотивів для досягнення в ній успіхів. А мотив освітньо-пізнавальної діяльності – це прагнення того, хто навчається, досягти певного рівня розвитку в навчанні та професійній діяльності, в основі якої лежать глибокі, міцні та різноманітні загальнонаукові та професійні знання, навички і вміння.

Розглядаючи мотиви навчання, О. Кочарян (Кочарян, 2011; 21-23) визначає їх як внутрішню спонукальну силу, що забезпечує рух особистості до пізнавальної діяльності, активізує розумову активність. Вчені виокремлюють п'ять основних груп мотивів: соціальні; спонукальні; пізнавальні; освітанські; особистісні. Опишемо їх.

Спонукальні мотиви навчання: приклад батьків; авторитет викладача; можливість займатись улюбленою справою; задоволення особистих потреб; реалізація своїх мрій. Соціальні: утвердження свого статусу в суспільстві; бажання самореалізації; можливість спілкування з іншими людьми; підвищення свого матеріального достатку. Пізнавальні (на початковій стадії емоційні чинники): розширення світогляду; зацікавленість; дослідницькі; збагачення життєвого досвіду. Освітанські: набуття знань, умінь і навичок; задоволення пізнавальних цілей. Особистісні: бажання самоствердження; оволодіння важливою професією; виховання певних рис характеру (Кочарян, 2011).

Мотивація значною мірою сприяє переходу від накопичення знань до їх активізації і подальшого застосування і є необхідною умовою переходу від пасивного володіння мовними знаннями, комунікативними вміннями і навичками до активного їх застосування у професійних і особистих цілях. У системі мотивів пізнавальний інтерес є найбільш усталеним, найменш схильним до впливу побічних чинників. Інтерес – найважливіший спонукач будь-якої діяльності, який впливає на інтенсивність її протікання.

З боку продуктивності освітньої діяльності, виправдана орієнтація на пізнавальний інтерес як мотив дозволяє реально оцінити кінцевий результат навчання. Пізнавальний інтерес, що виникає і формується в освітній діяльності, виявляється в посиленні уваги, цілеспрямованості, духовному збагаченні тих, хто навчається. На основі стійкого пізнавального інтересу формується досягнення професійної мотивації. Так, Т. Платонова вважає, що професійна мотивація не формується, якщо в освітній діяльності не наявні ті або ті елементи майбутньої професійної діяльності. Вчена зазначає,

що «сформованість пізнавальних інтересів є необхідною передумовою професійної підготовки фахівців і формування у них професійних інтересів» (Платонова, 1996; 21-30).

Водночас слід розрізняти пізнавальний інтерес і професійний інтерес. Відзначимо, що пізнавальному і професійному інтересам властивий взаємозв'язок: сформованість пізнавальних інтересів сприяє розвитку професійних переваг і намірів студентів-майбутніх лікарів, а в подальшому, в процесі професійної діяльності, впливає на розвиток інтересів фахівця як прояву потреби у безперервному поповненні знань.

Дослідження вчених (Н. Бакшаєва, А. Вербицький, Н. Тельтевська) доводять, якщо професійний інтерес поєднується з пізнавальним, то освітній процес протікає більш інтенсивно, діяльність студентів набуває продуктивного характеру, зростає бажання поповнити запас знань, перевірити свої уміння, використати знання на практиці, що є досить важливим у навчанні англійської мови.

Проте професійний інтерес характеризується більшим ступенем конкретності і змістовності. На підвищення професійного інтересу значно впливає взаємозв'язок змісту іншомовної підготовки з професійною підготовкою, а також оптимальний вибір методів, засобів і форм навчання, що впливає на специфіку навчання іноземних мов у медичному ЗВО і особливості іншомовної професійної діяльності майбутніх лікарів.

Мотивацію студентів до вивчення іноземної мови, зокрема англійської, у процесі експериментальної роботи як інструменту міжкультурної комунікації з представниками інших країн стимулювали через низку спонукань: - прикладна потреба знань англійської мови для вдалої реалізації себе як досвідченого фахівця у майбутній професії; прагнення відчувати себе конкурентоспроможним фахівцем на ринку праці; інтерес до інших країн світу, їхнього рівня медичного обслуговування та медичної науки в цілому.

Мотивація як система спонукальних стимулів до вивчення англійської мови як непрофільної дисципліни в медичному ЗВО неоднорідна і змінює свої форми протягом усього періоду навчання. На початковому етапі студенти-майбутні лікарі не усвідомлюють повною мірою мотивів до вивчення цього предмета. На них значно впливають соціальне замовлення суспільства й неусвідомлене внутрішнє прагнення до оволодіння усним мовленням як засобом передавання думок в усній формі спілкування. З ускладненням завдань і, відповідно, розумових операцій, які здійснюють студенти у спілкуванні англійською мовою, з поглибленням професійної підготовки студентів ускладнюється й структура внутрішньої мотивації.

Внутрішня мотивація виникає впродовж освітнього процесу, коли майбутні лікарі починають усвідомлювати реальну необхідність вивчення іноземної мови. Це відбувається під час участі студентів у студентських міжнародних конференціях, бесідах зі студентами-іноземцями, які навчаються в медичних ЗВО України, on-line спілкуванні із зарубіжними колегами-медиками, під час читання сучасної фахової англійської літератури про лікування різних хвороб, що проводиться провідними медичними закладами світу та провідними профільними спеціалістами, знайомстві з новітніми зарубіжними препаратами та методами лікування різних патологій за кордоном і порівнянні їх з методами лікування тих самих патологій у клініках України тощо. Все це підвищує бажання студентів досягти поставленої мети – оволодіти вміннями англійської ділової спілкування і стимулює розвиток позитивної мотиваційної сфери студентів медичних спеціальностей як стимулу до набуття професійних знань.

Більшість дослідників (О. Леонтьєв, І. Лернер, М. Махмутов, М. Скаткін та ін.) одноставно привертають увагу педагогів та психологів до ролі проблемного навчання у формуванні мотивації, що було враховано в започаткованому експериментальному навчанні. Пізнавальний інтерес зникає без пошуку, творчості, постійного руху процесів й оновлення знань, умінь і навичок. Продуктивну мотивацію, що спричиняється проблемними ситуаціями, характеризують такі елементи мислення як оригінальність висновків, нестандартність відповідей, швидкість та доцільність дій, відчуття проблеми, здатність виявляти нові аспекти об'єкта дослідження, здатність інтегрувати нові ідеї, гіпотези; гнучкість мислення; здатність класифікувати, узагальнювати, синтезувати; вміння трансформувати минулий досвід для здобуття нових знань; критичність і самостійність мислення, стійкість і глибина знань (Лимар, 2015; 363-375).

Отже, в результаті оволодіння англійською мовою майбутніми лікарями сприяє усвідомленню і розумінню ними, для чого вони вивчають англійську мову, усвідомленню комунікативної цінності англійської лексики. Майбутні лікарі стають зацікавленими в необхідності практичного знання іноземної мови, оскільки з'являється можливість занурюватися в реальну англійську комунікацію, яка може відбуватися тільки англійською мовою, розуміти перспективи використання іншомовного спілкування. Вмотивоване навчання спонукає студентів-майбутніх лікарів до покращення засвоєння

нового матеріалу, старанності в навчанні, організованості під час самостійного вивчення матеріалу і до позитивного кінцевого результату в навчанні, а як підсумок отримуємо досвідченого мотивованого фахівця-лікаря.

Провідними методами, які сприяли підвищенню мотивації та інтересу майбутніх лікарів до вивчення англійської мови, в дослідженні виступили: практичні заняття дискусійно-аналітичного характеру, наближені до професійної діяльності за формою і змістом; професійно-вмотивована самостійна робота; творчі індивідуальні заняття, науково-дослідна діяльність (участь у науково-практичних студентських конференціях; підготовка есе, доповідей, презентацій за матеріалом, що вивчається, з використанням ІКТ); креативно-продуктивні квазі-професійні завдання – ділові і рольові ігри, дискусії, розв'язання конфліктних ситуацій, мовна практика з носіями мови тощо.

Висновки. В результаті створення позитивної мотивації у студентів-майбутніх до вивчення англійської мови майбутні лікарі виявили цілеспрямовано без зовнішнього втручання викладача використовувати свій потенціал у форматі освітнього англійськомовного середовища задля вирішення певних змодельованих професійних проблем.

Література

Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел. К.; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2003. 1440 с.

Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. К.: Либідь, 1997. 376 с.

Кочарян О. С., Фролова Є. В. Структура мотивації навчальної діяльності студентів: навч. посіб. Є. В. Фролова Харків : Нац. аерокосм. ун-т ім. М. Є. Жуковського «Харк. авіац. ін.-т», 2011. 40 с.

Лимар Л. В. Корекція розвитку мотиваційного компонента готовності медиків до продуктивної взаємодії на заняттях англійської мови. *Проблеми сучасної психології*. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2015. Вип. 29. С. 363-365.

Платонова Т. А. Роль мотивации в познавательной активности Активность личности в обучении: сб. научных трудов. М. : НИИВШ, 1996. С. 21-30.

Соціолого-педагогічний словник / [укл. С. У. Гончаренко, В. В. Радул, М. М. Дубінка та ін.; за ред. В. В. Радула]. К. : «ЕксОб», 2004. 304 с.

Хекхаузен Х. Мотивация и деятельность. Пер. с нем. С. Дмитриев, Д. Леонтьев, Е. Патяева, С. Шапкин, А. Шапкина. СПб: Питер, 2003. 846 с.

Ягупов В. В. Педагогіка: навч. посібник. К. : Либідь, 2002. 560 с.

Motivational factors of English-speaking professional preparedness of future doctors

Rusalkina Lyudmila²

Odessa National Medical University, Odessa, Ukraine

The article presents the analysis of the dictionary definitions of the concepts of “motive” and “motivation”. Some psychological and pedagogical aspects of managing educational motivation are updated, specific ways and methods of forming and developing sustainable positive motivation in the study of English by future doctors are proposed. The relationship between the content of the educational process and the ways of its implementation is proved.

The aim of the study is to analyze the existing problems of the formation of positive motivation for the study of English by future doctors.

The motivation of future doctors is greatly facilitated by the transition from the accumulation of knowledge to their activation and further application, and is a prerequisite for the transition from passive possession of language knowledge, communicative skills to their active use for professional and personal purposes. The author distinguishes between cognitive and professional interests. An experiment conducted in natural conditions proved that in a system of motives, cognitive interest is the most well-established, least affected by side factors.

The concept of “intrinsic motivation”, which occurs during the educational process, when future doctors begin to realize the real need to learn a foreign language, is considered. This can occur in the process of students participating in international student conferences, conversations with foreign students who study in medical health care in Ukraine, on-line communication with foreign medical colleagues, while reading modern professional English-language literature on the treatment and prevention of various

² Ph.D. in Pedagogy, Associate Professor at the Department of Foreign Languages at Odessa National Medical University

diseases, which is carried out by leading medical world's clinics and leading specialists, while getting acquainted with the latest foreign drugs and methods of treatment for various pathologies abroad and their comparison with methods of treatment of the same pathologies in Ukrainian clinics. All these factors increase the desire of future doctors to achieve their goal which is to master the skills of English-speaking professional communication and leads to the development of the motivational sphere of students of medical specialties as an incentive to acquire new professional knowledge.

Thus, as a result of creating positive motivation for students-future doctors, they purposefully, without external intervention from the teacher, use their potential in the format of an educational English-language environment to solve certain simulated professional tasks.

Keywords: motive, motivation, English-language professional training, future doctors, medical universities.

References

- Honcharenko, S.U. (1997). *Ukrayins'kyy pedahohichnyy slovnyk [Ukrainian Pedagogical Dictionary]*. Kyiv: Lybid' [in Ukrainian].
- Khekkhauzen, KH. (2003). *Motivatsiya i deyatel'ost' [Motivation and activity]* / translated S. Dmitriyev, D. Leont'yev, Ye. Patyayeva, S. Shapkin, A. Shapkina. SPb: Piter [in Russian].
- Kocharyan, O.S. & Frolova, Ye.V. (2011). *Struktura motyvatsiyi navchal'noyi diyal'nosti studentiv [Structure of motivation of students' educational activity]*. Kharkov: Kharkov. aviation. Institute of Technical Sciences [in Ukrainian].
- Lyamar, L.V. (2015). Korektsiya rozvytku motyvatsiynoho komponenta hotovnosti medykiv do produktyvnoyi vzayemodiyi na zanyattyakh anhliys'koyi movy [Correction of development of motivational component of medical readiness for productive interaction in English lessons]. *Problemy suchasnoyi psykholohiyi – Problems of modern psychology*. Kam'yanets'-Podil's'kyy: Aksioma, 29, 363-365 [in Ukrainian].
- Platonova, T.A. (1996). Rol' motivatsii v poznavatel'noy aktivnosti Aktivnost' lichnosti v obuchenii [The role of motivation in cognitive activity Personality activity in learning]. Moscow : NIIVSH, 21-30 [in Russian].
- Sotsiolooho-pedahohichnyy slovnyk (2004). [Sociological and pedagogical dictionary]. Kyiv: "EksOb" [in Ukrainian].
- Velykyy tлумachnyy slovnyk suchasnoyi ukrayins'koyi movy (2003). [The Great Interpretive Dictionary of Modern Ukrainian]. Kyiv; Irpin' : VTF «Perun» [in Ukrainian].
- Yahupov, V.V. (2002). *Pedahohika [Pedagogy]*. Kyiv : Lybid' [in Ukrainian].

Accepted: August 16, 2019

